

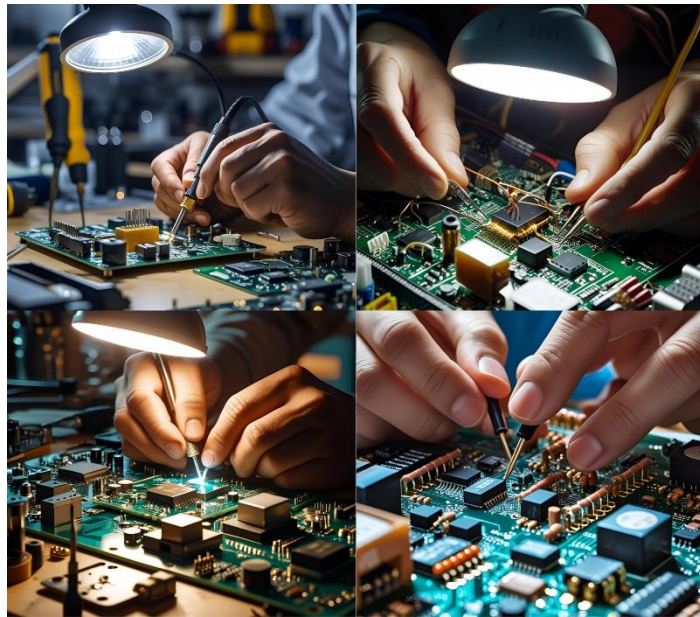
เอกสารประกอบการสอน

บทเรียน: ประเภทวิชาอุตสาหกรรม

กลุ่มอาชีพเครื่องกลและยานยนต์

สาขาวิชาช่างยนต์

เรื่อง งานไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์เบื้องต้น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกภาคส่วนของชีวิต การทำความเข้าใจหลักการทั่วไปของงานอาชีพและการวิเคราะห์เบื้องต้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษาใน สาขา สาขาวิชาช่างยนต์ บทเรียนนี้จะช่วยให้คุณได้เรียนรู้และทำความเข้าใจถึงโครงสร้างพื้นฐานของงานอาชีพต่างๆ ที่ทักษะที่จำเป็น และกระบวนการวิเคราะห์เบื้องต้นเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการก้าวเข้าสู่โลกของการทำงานจริง ไม่ว่าคุณจะมีคามฝันที่จะเป็นผู้ประกอบการ นักพัฒนา นักวิเคราะห์ข้อมูล หรือผู้เชี่ยวชาญด้านดิจิทัลใด ๆ ก็ตาม การมีพื้นฐานความรู้ที่แข็งแกร่งในเรื่องเหล่านี้จะช่วยให้คุณสามารถปรับตัวและเติบโตได้อย่างยั่งยืนในอาชีพที่คุณเลือก

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
บทที่ 1: ความปลอดภัยและทฤษฎีไฟฟ้าเบื้องต้น	1
1.1 กฎความปลอดภัยในงานไฟฟ้า	1
1.2 ทฤษฎีไฟฟ้าพื้นฐาน	1
1.3 กฎของโอห์ม (Ohm's Law)	1
บทที่ 2: อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เบื้องต้น	2
2.1 ตัวต้านทาน (Resistor)	2
2.2 ตัวเก็บประจุ (Capacitor)	2
2.3 ไดโอด (Diode)	2
2.4 ทรานซิสเตอร์ (Transistor)	3
บทที่ 3: เครื่องมือวัดและทดสอบทางไฟฟ้า	4
3.1 มัลติมิเตอร์ (Multimeter)	4
3.2 ออสซิลโลสโคป (Oscilloscope)	4
อภิธานศัพท์	6
แบบฝึกทักษะ	7
เกณฑ์การให้คะแนนแบบฝึกทักษะ	8
คณะผู้จัดทำ	9

1. ความปลอดภัยและทฤษฎีไฟฟ้าเบื้องต้น

ความปลอดภัยถือเป็นหัวใจสำคัญที่สุดในการปฏิบัติงานด้านไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ การละเลยอาจนำไปสู่การบาดเจ็บหรือเสียชีวิตได้

1.1 กฎความปลอดภัยในงานไฟฟ้า

ตัดระบบไฟฟ้าเสมอ: ก่อนปฏิบัติงานกับอุปกรณ์หรือวงจรไฟฟ้า ต้องตัดการจ่ายไฟที่แหล่งจ่ายหลัก (เช่น ปลดเบรกเกอร์) และแขวนป้ายเตือนทุกครั้ง

ตรวจสอบไฟก่อนสัมผัส: ใช้เครื่องมือวัด (เช่น ไขควงวัดไฟ) ตรวจสอบให้แน่ใจว่าไม่มีกระแสไฟฟ้าหลงเหลืออยู่ในวงจรก่อนลงมือปฏิบัติงาน

สวมใส่อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล (PPE): สวมใส่รองเท้านิรภัย (พื้นเป็นฉนวน), ถุงมือกันไฟฟ้า (ถ้าจำเป็น) และแว่นตานิรภัยเสมอ

ห้ามทำงานบนพื้นที่เปียกชื้น: น้ำเป็นตัวนำไฟฟ้าที่ดี การทำงานในที่เปียกชื้นเพิ่มความเสี่ยงต่อการถูกไฟฟ้าดูดอย่างมาก

อย่าสวมใส่เครื่องประดับที่เป็นโลหะ: แหวน, สร้อยคอ, หรือนาฬิกาที่เป็นโลหะ สามารถเป็นสื่อนำไฟฟ้าได้

1.2 ทฤษฎีไฟฟ้าพื้นฐาน

ไฟฟ้าคือพลังงานรูปแบบหนึ่งที่เกิดจากการเคลื่อนที่ของอิเล็กตรอน ปริมาณพื้นฐานทางไฟฟ้าที่ต้องทำความเข้าใจมี 3 อย่างคือ:

แรงดันไฟฟ้า (Voltage - V): คือแรงที่ผลักดันให้อิเล็กตรอนเคลื่อนที่ในวงจร มีหน่วยเป็น โวลต์ (Volt)

กระแสไฟฟ้า (Current - I): คืออัตราการไหลของอิเล็กตรอนที่ผ่านจุดใดจุดหนึ่งในวงจร มีหน่วยเป็น แอมแปร์ (Ampere)

ความต้านทานไฟฟ้า (Resistance - R): คือคุณสมบัติของวัสดุที่ต้านทานการไหลของกระแสไฟฟ้า มีหน่วยเป็น โอห์ม (Ohm - Ω)

1.3 กฎของโอห์ม (Ohm's Law)

เป็นกฎพื้นฐานที่สุดที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง แรงดัน, กระแส และความต้านทานในวงจรไฟฟ้า

$$V = I \times R \text{ (แรงดัน} = \text{กระแส} \times \text{ความต้านทาน)}$$

สรุปท้ายบทที่ 1

การปฏิบัติงานไฟฟ้าต้องยึดหลักความปลอดภัยเป็นอันดับแรกเสมอ โดยการตัดระบบไฟฟ้าและสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันที่เหมาะสม ทฤษฎีไฟฟ้าเบื้องต้นประกอบด้วย แรงดัน (V), กระแส (I), และความต้านทาน (R) ซึ่งมีความสัมพันธ์กันตาม "กฎของโอห์ม" ($V = I \times R$) อันเป็นรากฐานสำคัญในการวิเคราะห์วงจรไฟฟ้าทั้งหมด

2. อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เบื้องต้น

อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Components) คือชิ้นส่วนพื้นฐานที่นำมาประกอบกันเป็นวงจรต่างๆ

2.1 ตัวต้านทาน (Resistor)

ทำหน้าที่จำกัดหรือควบคุมการไหลของกระแสไฟฟ้าในวงจร ค่าความต้านทานจะแสดงด้วยแถบสีที่คาดอยู่บนตัวอุปกรณ์

การอ่านค่าแถบสี (4 แถบสี):

แถบที่ 1: ตัวเลขหลักที่หนึ่ง

แถบที่ 2: ตัวเลขหลักที่สอง

แถบที่ 3: ตัวคูณ (จำนวนเลข 0 ที่จะนำมาต่อท้าย)

แถบที่ 4: ค่าความคลาดเคลื่อน (Tolerance)

2.2 ตัวเก็บประจุ (Capacitor)

ทำหน้าที่เก็บและคายประจุไฟฟ้า คล้ายกับแบตเตอรี่ขนาดเล็กมาก ใช้ในวงจรกรองกระแส, วงจรตั้งเวลา หรือวงจรสตาร์ทมอเตอร์ มีหน่วยเป็น ฟารัด (Farad - F)

ภาพตัวเก็บประจุ (Capacitor)

2.3 ไดโอด (Diode)

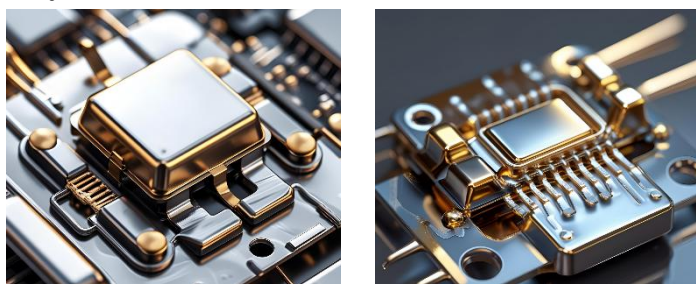
เป็นอุปกรณ์สารกึ่งตัวนำที่ยอมให้กระแสไฟฟ้าไหลผ่านได้ในทิศทางเดียว (Forward Bias) และจะกั้นไม่ให้กระแสไหลผ่านในทิศทางตรงกันข้าม (Reverse Bias) นิยมใช้ใน วงจรเรียงกระแส (Rectifier) เพื่อแปลงไฟฟ้ากระแสสลับ (AC) ให้เป็นไฟฟ้ากระแสตรง (DC)

ภาพไดโอด (Diode)

2.4 ทรานซิสเตอร์ (Transistor)

เป็นอุปกรณ์สารกึ่งตัวนำที่ทำหน้าที่เป็น "สวิตช์อิเล็กทรอนิกส์" (เปิด-ปิดวงจร) หรือทำหน้าที่ "ขยายสัญญาณ" ไฟฟ้าให้มีกำลังสูงขึ้น เป็นหัวใจสำคัญของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เกือบทุกชนิด

ภาพทรานซิสเตอร์ (Transistor)

สรุปท้ายบทที่ 2

อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พื้นฐานประกอบด้วย ตัวต้านทาน (R) ทำหน้าที่ควบคุมกระแส, ตัวเก็บประจุ (C) ทำหน้าที่เก็บและคายประจุ, ไดโอด (D) ทำหน้าที่บังคับทิศทางกระแส และทรานซิสเตอร์ (TR) ทำหน้าที่เป็นสวิตช์หรือตัวขยายสัญญาณ การเข้าใจหน้าที่ของอุปกรณ์แต่ละตัวเป็นสิ่งจำเป็นในการประกอบและวิเคราะห์วงจร

---

3. เครื่องมือวัดและทดสอบทางไฟฟ้า

การตรวจสอบและวิเคราะห์วงจรจำเป็นต้องใช้เครื่องมือวัดที่ถูกต้องและเหมาะสม

3.1 มัลติมิเตอร์ (Multimeter)

เป็นเครื่องมือวัดพื้นฐานที่สามารถวัดปริมาณทางไฟฟ้าได้หลายอย่างในเครื่องเดียว จึงถูกเรียกว่า "มิเตอร์หลายย่านวัด" (Multi-meter)

การวัดแรงดัน (Voltage): ตั้งย่านวัดไปที่ V (V~ สำหรับไฟ AC, V... สำหรับไฟ DC) แล้วนำสายวัดไปวัดคร่อมจุดที่ต้องการทราบค่า

การวัดความต้านทาน (Resistance): ตั้งย่านวัดไปที่ Ω (โอห์ม) แล้วนำสายวัดไปวัดคร่อมตัวต้านทาน (ต้องไม่มีไฟในวงจร)

การวัดกระแส (Current): เป็นการวัดที่ต้องใช้ความระมัดระวังสูงสุด ต้องนำมิเตอร์ไปต่อ "อนุกรม" กับวงจรเพื่อวัดกระแสที่ไหลผ่าน

ภาพมัลติมิเตอร์ (Multimeter)

3.2 ออสซิลโลสโคป (Oscilloscope)

เป็นเครื่องมือวัดที่ใช้ "แสดงรูปคลื่นสัญญาณไฟฟ้า" ออกมาบนจอภาพ ทำให้เราสามารถเห็นการเปลี่ยนแปลงของแรงดันไฟฟ้าเทียบกับเวลาได้ เหมาะสำหรับการวิเคราะห์สัญญาณที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น สัญญาณเสียง, สัญญาณวิทยุ หรือสัญญาณในวงจรดิจิทัล

ภาพออสซิลโลสโคป (Oscilloscope)

สรุปท้ายบทที่ 3

เครื่องมือวัดพื้นฐานที่ช่างทุกคนต้องใช้เป็นคือ "มัลติมิเตอร์" ซึ่งใช้วัดค่า V, I, R และ "ออสซิลโลสโคป" ซึ่งใช้ดูรูปคลื่นสัญญาณไฟฟ้า การใช้เครื่องมือวัดได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย จะช่วยให้การตรวจสอบและซ่อมแซมวงจรทำได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ

ศัพท์น่ารู้ : อภิธานศัพท์ (Glossary of Key Terms)

กระแสไฟฟ้า (Current): การไหลของอิเล็กตรอนในวงจรไฟฟ้า หน่วยเป็น แอมแปร์ (A)

กฎของโอห์ม (Ohm's Law): กฎที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างแรงดัน, กระแส และความต้านทาน
($V=IR$)

ความต้านทาน (Resistance): คุณสมบัติต้านทานการไหลของกระแสไฟฟ้า หน่วยเป็น โอห์ม (Ω)

ไดโอด (Diode): อุปกรณ์ที่ยอมให้กระแสไฟฟ้าไหลผ่านทางเดียว

ทรานซิสเตอร์ (Transistor): อุปกรณ์สารกึ่งตัวนำที่ทำหน้าที่เป็นสวิตช์หรือตัวขยายสัญญาณ

มัลติมิเตอร์ (Multimeter): เครื่องมือวัดปริมาณทางไฟฟ้าได้หลายชนิดในเครื่องเดียว

แรงดันไฟฟ้า (Voltage): แรงผลักดันที่ทำให้เกิดการไหลของกระแสไฟฟ้า หน่วยเป็น โวลต์ (V)

วงจรอนุกรม (Series Circuit): การต่ออุปกรณ์ไฟฟ้าโดยให้กระแสไหลผ่านทีละตัวตามลำดับ

วงจรขนาน (Parallel Circuit): การต่ออุปกรณ์ไฟฟ้าโดยมีทางให้กระแสไฟฟ้าไหลแยกกันไปในแต่ละ

ส่วน

ออสซิลโลสโคป (Oscilloscope): เครื่องมือวัดที่แสดงผลเป็นรูปคลื่นสัญญาณไฟฟ้าบนจอภาพ

อิเล็กตรอน (Electron): อนุภาคขนาดเล็กที่มีประจุไฟฟ้าเป็นลบ

แบบฝึกทักษะ (อัตนัย)

คำชี้แจง: ให้นักศึกษาตอบคำถามต่อไปนี้อย่างละเอียด

1. เพื่อนของคุณกำลังจะเปลี่ยนเต้ารับไฟฟ้าที่ชำรุดภายในบ้านด้วยตนเอง จากความรู้เรื่อง "ความปลอดภัยและทฤษฎีไฟฟ้าเบื้องต้น" ที่ได้เรียนมา จงให้คำแนะนำเพื่อนของคุณเป็นข้อๆ ว่าควรปฏิบัติอย่างไรเพื่อความปลอดภัยสูงสุดก่อนและขณะลงมือทำงาน และจงอธิบายความสัมพันธ์ของ "กฎของโอห์ม" ที่เกี่ยวข้องกับไฟฟ้าที่จ่ายมายังเต้ารับนั้น

.....

.....

.....

.....

.....

2. สมมติว่าท่านกำลังออกแบบวงจรไฟกะพริบ LED อย่างง่าย จงอธิบายว่าท่านจะนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พื้นฐานต่อไปนี้มาใช้งานในวงจรอย่างไร และแต่ละชิ้นทำหน้าที่สำคัญอะไรบ้าง:

1. ตัวต้านทาน (Resistor) .....
2. ตัวเก็บประจุ (Capacitor) .....
3. ไดโอดเปล่งแสง (LED - ซึ่งเป็นไดโอดชนิดหนึ่ง) .....
4. ทรานซิสเตอร์ (Transistor) .....

3. ท่านได้รับวงจรวิทยุที่ไม่ทำงานมา 1 เครื่อง เพื่อทำการตรวจสอบหาสาเหตุของปัญหา จงอธิบายขั้นตอนการใช้ "มัลติมิเตอร์" ในการตรวจสอบค่าความต้านทานของลำโพง และการวัดแรงดันไฟฟ้าที่จ่ายให้กับวงจร นอกจากนี้ จงอธิบายว่าในสถานการณ์ใด การใช้ "ออสซิลโลสโคป" จะมีประโยชน์ในการซ่อมวิทยุเครื่องนี้มากกว่าการใช้มัลติมิเตอร์

.....

.....

.....

.....

เกณฑ์การให้คะแนนแบบฝึกทักษะ (อัตร้อย)

รายละเอียดการประเมิน	คะแนนเต็ม (20 คะแนน)
1. ความปลอดภัยและทฤษฎีไฟฟ้าเบื้องต้น อธิบายข้อควรปฏิบัติและความสัมพันธ์ของ "กฎของโอห์ม"	7
2. อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เบื้องต้น บอกส่วนประกอบของอุปกรณ์และหน้าที่ของอุปกรณ์ต่างๆได้ครบถ้วน	6
3. เครื่องมือวัดและทดสอบทางไฟฟ้า อธิบายการใช้ "มัลติมิเตอร์" ในการตรวจสอบค่าความต้านทาน และการใช้ "ออสซิลโลสโคป" ในการตรวจสอบค่าความต้านทาน	7
รวม	20

หมายเหตุ: การให้คะแนนจะพิจารณาจากความลึกซึ้งของการวิเคราะห์ การเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับหลักการที่เรียน และความสามารถในการประยุกต์ใช้แนวคิดเพื่อตอบคำถามได้อย่างสมเหตุสมผล

ผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

1. นายสุระศักดิ์ เพ็ญสุระ	ผอ.สพป.ขอนแก่น เขต 5
2. นายธีรพัฒน์ วิทย์บุญประคม	รอง ผอ.สพป.ขอนแก่น เขต 5
3. นายสุระพล สอนเสนา	รอง ผอ.สพป.ขอนแก่น เขต 5
4. นายเอกศักดิ์ จันทะกา	รอง ผอ.สพป.ขอนแก่น เขต 5
5. นางผ่องพันธ์ แพงบุตดี	ผอ.กลุ่มนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลฯ

ผู้จัดทำ

1. นายธีรพงษ์ วงษ์หนองหอย	ผอ.โรงเรียนโพธิ์ตากวิทยา
2. นางสาวศุภจินันท์ ปาจารย์านนท์	ผอ.โรงเรียนบ้านสงเปือย
3. นายพุดจักร์ ตีกา	ผอ.โรงเรียนบ้านหนองนกเขียนประชาอุบลรัตน์
4. นางสาวนันทิยา นามเทพ	รอง ผอ.รร.โรงเรียนบ้านนาแก้นเหลียง
5. นายจตุรพร มณีโนนโพธิ์	รอง ผอ.รร.โรงเรียนบ้านทรัพย์สมบูรณ์
6. นายชาติรี สีฟ้าเสน	รอง ผอ.รร.โรงเรียนบ้านวังยาว
7. นางฤดีวรรณ รัตนพันธ์	ครูโรงเรียนบ้านวังยาว
8. นางสาวศิประภา จันทร์วิเศษ	ครูโรงเรียนบ้านวังยาว
9. นางสาวสุมา ฮาดวิเศษ	ครูโรงเรียนบ้านสะอาด
10. นางสาวคณิตา ทีทา	ครูโรงเรียนหนองหอยเทพเทวัญ
11. นางสาวจันทิมา บรรณวงษา	ครูโรงเรียนหนองหอยเทพเทวัญ
12. นางสาวนนทลี เพ็ญศักดิ์	ครูโรงเรียนหนองหอยเทพเทวัญ
13. นางสาวพรพิมล จันทร์อ่อน	ครูโรงเรียนบ้านหนองสระ
14. นายสิทธิศักดิ์ จิตรเขม้น	ครูโรงเรียนบ้านศรีสุข
15. นางจุฬาลักษณ์ สุนทรชัย	ครูโรงเรียนบ้านศรีสุข
16. นายณรงค์ศักดิ์ จันทะรักษา	ครูโรงเรียนหนองแสงวิทยาสรรค์
17. นางสาวปติตา ศรีไสว	ครูโรงเรียนหนองแสงวิทยาสรรค์
18. นางสาววริศรา ถาวงษ์กลาง	ครูโรงเรียนบ้านดอนหันสระบัว

บรรณาธิการ

นางสาวกฤตมขุ เฉิดทรัพย์

ศึกษานิเทศก์